

Nagy Imre őrmester:

AZ AFRIKAI FEGYVERES KONFLIKTUSOK ARCULATÁNAK ÁTALAKULÁSA NAPJAINKBAN

ÖSSZEFOGLALÓ: Az afrikai kontinens államai a gyarmatosítás alóli felszabadulásuk óta válságok és krízisek sorától terheltek. Az új évezred első évtizedében, számos konfliktus lezárultával vagy intenzitásának csökkentésével – a kilencvenes évekhez képest – biztató tendenciák mutatkoztak. A nagyhatalmi vagy nemzetközi szervezetek irányította beavatkozások több esetben tették lehetővé a vérengzések megállítását, vagy legalábbis elfajulásuk megakadályozását. Azonban a Közel-Kelet után még mindig Afrika a legneuralgikusabb térsége a világnak a fegyveres konfliktusokat tekintve: továbbra is háborús körülmények állnak fel számos országban, szalafita-dzsihadista szervezetek vetették meg lábukat, melyek korábban nem tapasztalt, a határokat semmibe vevő aktivitást mutatva kihasználják a meglévő lokális konfliktusokat saját céljaik érdekében, mindeközben más háborús zónákból érkező harcosok és szakemberek tapasztalatait, tudását és kapcsolati hálóját is felhasználva, új harceljárásokkal és harceszközökkel itt is átformálják a konfliktusok arculatát.

KULCSSZAVAK: hibrid hadviselés, újfajta fenyegetések, szalafita-dzsihadista hálózatok, megváltozott műveleti környezet

Az afrikai fegyveres konfliktusok ismeretét és kutatását számos tényező indokolja. Magyarország külpolitikájában a potenciális gazdasági lehetőségek felkutatása a „déli nyitás” jegyében fontossá teszi általában is a térség viszonyainak és kockázatainak feltérképezését. A gazdasági, stratégiai okokon túl közvetlen biztonsági tényezők is ebbe az irányba mutatnak: az ún. migránsválság nyilvánvalóvá tette, hogy a kezeletlen akut válságok – ha mégoly messze is vannak határainktól – továbbgyűrűznek, és közvetlen biztonsági kockázati forrássá válhatnak hazánk számára is. Éppen ezért fontos a menekülteket „kibocsátó” területek problémáinak, a konfliktusok haladási irányainak és az ebből eredeztethető veszélyeknek a feltérképezése, az ezekre való reagálási módok kidolgozása, valamint – leginkább nemzetközi keretben (ENSZ, NATO, EU), helyben történő – kezelése. A Magyar Honvédség fokozott szerepvállalása szükségessé teszi a műveleti környezet ismeretét.

AZ AFRIKAI FEGYVERES KONFLIKTUSOK A KILENCVENES ÉVEKBEN

A fegyveres konfliktusok – bár egyedi történelmi körülmények között alakulnak ki, egyedi feltételek közt zajlanak, és eltérő módokon érnek véget – mutatnak bizonyos közös vonásokat. A háborúk kategorizálása, elemzése során lehetővé válik azok beazonosítása, alapvető jellemzőinek, fejlődési szakaszainak, kimenetelének meghatározása. Ez pedig gyakorlati jelentőségű: felmérhető, hogy egy adott szembenállás, válság milyen irányban alakulhat, milyen hatásaival lehet számolni, mikor és hogyan lehet fellépni kezelésükre, milyen eszközök és módszerek működhetnek, és melyek nem.

Afrika a hidegháború során mellékhadszíntér volt a két szuperhatalom vetélkedésében, bár több itteni konfliktus résztvevői próbálták a maguk hasznára felhasználni a szembenállást.

A világpolitikai változások a kontinensre is „begyűrűztek”: egyrészt a követett szocialista modell összeomlása számos afrikai állam legitimitását aláásta, másrészt a nagyhatalmi érdekltség és támogatások megszűnte elvileg a háborúk és fegyveres összetűzések méréséklését hozhatta volna. Azonban a feleslegessé vált felhalmozott fegyverkészletek politikai eszközökből nyers anyagi profitot termelő árucikkékké váltak, és nagy számban árasztották el a konfliktusos régiókat. A fizetőképesség és sokoldalú felhasználhatóság okán különösen a könnyűfegyverek találtak piacot Afrika háborús zónáiban: nemcsak államok, de mindinkább nem állami szereplők (felkelőcsoportok, milíciák, hadurak) jelentkeztek megrendelőként.¹ A jobbra gyenge államhatalmat öröklő hatalmi elitiek alulmotivált és alulfinanszírozott – gyakran egyes törzsek, vallási csoportok által kisajátított – biztonsági erői így komoly kihívásokkal kerültek szembe.

Emiatt a kilencvenes években arányaiban is a legtöbb véres összecsapás a kontinensen zajlott, miközben a külhatalmi vagy nemzetközi erőfeszítések látványosan szenvedtek kudarcot.² Afrika jobbra magára maradt a genocídiumig eljutó, premodernként leírható konfliktusaival. „Bár a premodern háború képviselői is alkalmaznak modern technológiát, korszerű médiát, hatékony szervezési megoldásokat, gondolkodásukat és viselkedésüket az antimodern szemlélet, a szélsőséges vallás, hagyományos törzsi mentalitás és a régi értékrend elemeinek keveredése jellemzi. Ez a hadviselési forma egyesíti a hagyományos vagy félkatonai tevékenységeket a nem hagyományos és aszimmetrikus harceljárásai módszerekkel.”³

A konfliktusok gyökerei gyakran még mindig visszavezethetőek a gyarmatosítás és a függetlenedés komplex problematikájára: így többek közt feszültségeket gerjesztett a felkészületlenség az önállóságra, a mesterséges államhatárok közé szorítottság, az állam- és nemzetépítés párhuzamosan megoldandó feladata, a történelmi sérelmek orvosolatlansága, a hatalom és az erőforrások egy szűk elit kezében való összpontosulása, a külső gazdasági/biztonsági függőség és modernizációs megkésetttség, a gazdasági sebezhetőség és forráshiányosság, illetve a tekintélyelvű rendszerek létrejötte.

Különösen problematikus, hogy a korábbi közigazgatási határok hirtelen államhatárokká lettek, de kialakításuknál a nagyhatalmak nem vették figyelembe a történelmi, szociokulturális vagy földrajzi viszonyokat, viszont közös határok közé szorítottak sokszor ellenséges viszonyban álló törzseket, illetve szétválasztottak összetartozó népcsoportokat. Számos esetben egyes etnikumokat, törzseket a gyarmati hatóságok kiemelték, preferáltak az oktatásban és a hivatalok viselésénél – belőlük most új hatalmi elit lett, sérelmeket okozva más csoportoknak. A gyakran erőszakos állam- és nemzetépítés, együtt a szociális feszültségekkel, több esetben elhúzódo háborúkba torkollott – ez napjaink számos konfliktusának gyökere is.

1991-től különféle konfliktusokra került sor: polgárháború (Algéria, Angola, Bissau-Guinea, Burundi, Csád, Dzsibuti, Kongó, Ruanda, Libéria, Sierra Leone, Szomália, Szudán), államok közti konfliktus (Etiópia/Eritrea, Marokkó/Mauritánia), függetlenségi harc (Szudán/Dél-Szudán, Mali és Niger/Azavád). Gyakran a harc a kormány megdöntéséért, egyes erőforrásokban gazdag területek kisajátításáért folyt, máskor régebbi eredetű etnikai ellentétek jutottak véres összecsapásokig: Ruanda esetében egyenesen irtóháború zajlott a tuszik ellen. A Kongói Demokratikus Köztársaság (a korábbi Zaire) esetében pedig egy komplex és

¹ Besenyő János: Az Európai Unió kiképző művelete Maliban és a magyar szerepvállalás. *Honvédségi Szemle*, 2013/5. szám, 68–76. <https://honvedelem.hu/kiadvany/40386> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 28.)

² 1993-ban Szomáliában, a következő évben pedig a ruandai népiirtás során.

³ Szenes Zoltán: A katonai biztonság reneszánsza. *Honvédségi Szemle*, 2017/2. szám, 22. <https://honvedelem.hu/kiadvany/62253> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 28.)

időben is egymásba átnövő konfliktussorozatra került sor, melybe kilenc környező állam is belefolyt – két tucat paramilitáris csoport mellett. Az „afrikai világháborúnak” is nevezett konfliktus mintegy 3–5 millió halálos áldozattal és milliós nagyságrendű népességmozgással, regionális menekültáradattal járt.

Bizonyos konfliktusok viszont egyedi jelleget öltve nem érték el a háborús küszöböt sem – ezeket „háború nélküli konfliktusoknak (*un-wars*)” szokás nevezni.⁴ Jellemző vonásaik:

Nincs valós politikai cél, se ideológia: eredetileg, ha voltak is artikulálható politikai céljaik, azoktól eltávolodtak vagy mindig is ködösek voltak, a vezetők nem kormányképesek, és nem is akarnak ilyen formális hatalmat birtokolni. Egy-egy terület *de facto* birtoklása, uralása és kivonása a központi kormányzat ellenőrzése alól már önmagában elégséges cél.

Jó célokért indulhat, de elfajul: induláskor még lehetnek beazonosítható pozitív célok, vagy lehet pusztán protesztelő a csoport, például egy kisebbség elnyomása ellen emelve szót, de az erőszak eszkáliciójával ez átcsaphat a hatalmat birtoklókkal azonos etnikumúak elleni irtóháborúvá vagy öncélú bűnözéssé.

Karizmatikus vezető köré épül: erőteljes vezetők keltik életre és irányítják a „mozgalmat” – mint az ugandai Joseph Kony, az Úr Ellenállási Hadseregének alapítója. A parancsnok halála vagy meggyengülése hatalmi harcokat, a csoport szétforgácsolódását vagy teljes szétesését hozhatja.

Nincs feltétlenül szükség külső támogatóra, vagyis önfenntartó: a klasszikus gerillaelméletekkel szemben a helyi erőforrások pusztá kiaknázása, együtt a feketepiac és csempészet adta lehetőségekkel, elég mozgásteret ad a szervezetnek, hogy képes legyen fennmaradni egy adott területen és sikeres harcot folytatni. Külső, a határon túli bázisokra vagy politikai és logisztikai támogatásra ezért nincs szüksége.

A bűnözői tevékenység motiválja és finanszírozza is: a kizsákmányolás, szabadrablás és csempészet elősegíti a csoport fennmaradását, de egyben ezek a tevékenységek önös céljá válnak a tagok számára.

Civilek ellen irányul elsődlegesen: politikai cél híján nem a hadsereg és a kormány az igazi célpont, hanem a kizsákmányolható civil lakosság, mely munkaerőként, „adózóként” és akár a harcosokhoz utánpótlásként is szolgálhat.

Nincs szüksége népi támogatásra: a lakosság önkéntes támogatására nem is formálnak többnyire már igényt – elég a félelem és engedelmesség, amit fegyverrel kikényszeríthetnek. A helyi társadalomba való beágyazottság lehetséges, de nem előfeltétel.

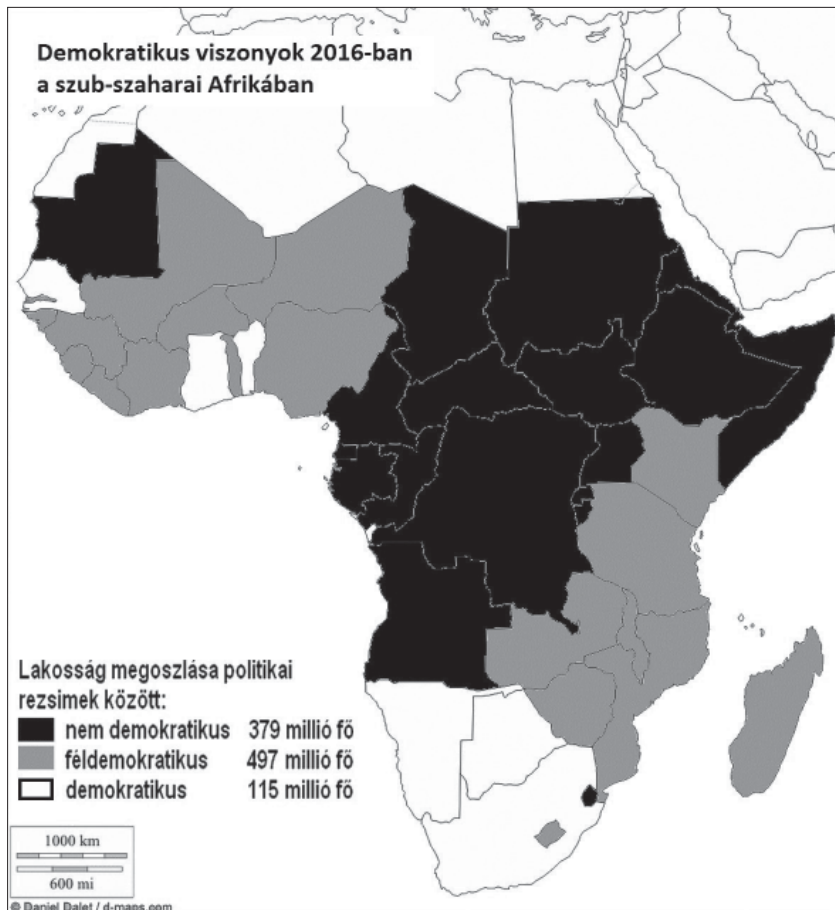
Gyerekkatonák kiterjedt alkalmazása: az ilyen szervezetek csoporthoz tartozást, luxus-cikkeket és biztonságot kínálnak tagjaiknak, akik szabadon és büntetlenül követhetnek el bűncselekményeket: így különösen előnyben részesítik gyerekkatonák alkalmazását, akik befolyásolhatóak, lojálisak és könnyen pótolhatóak.

Területileg kevésbé kötött: az ilyen csoportok a biztonsági erők nagyobb nyomása elől inkább kitérnek, és akár másik országba helyezik át tevékenységüket, de képesek sikeres harctevékenységekre is.

Nem tárgyalóképes: a dialógus velük gyakorlatilag lehetetlen: nem sokat lehet kínálni ezeknek a fegyvereseknek (szabadrablással mindent megszerezhetnek, a felelősségre vonástól pedig nem kell tartaniuk). Kedvező körülmény számukra a gyenge és bukott államok nagy száma, illetve a demokratikus intézmények gyengesége vagy teljes hiánya.

⁴ Jeffrey Gettleman: Africa's Forever Wars. Why the continent's conflicts never end. <http://foreignpolicy.com/2010/02/11/africas-forever-wars/> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 01.)

Összességében e konfliktusok irreguláris résztvevőinek célja a káosz, a vég nélküli háborús viszonyok fenntartása: így lesz ezen „háborúk” jellemzője a „határtalanság, átláthatatlanság, végeérhetetlenség”.⁵ Fontos körülmény fennmaradásukhoz az ún. bukott és törékeny államok magas száma, a közhatalmi struktúrák és a civil társadalmak gyengesége és a demokratikus viszonyok sebezhetősége.

Forrás: https://cdn.static-economist.com/sites/default/files/images/print-edition/20160820_MAM944.png

A DZSIHADISTA SZERVEZETEK JELENTETTE ÚJABB FENYEGETÉS

Afrika lakossága 2016-ban meghaladta az 1,2 milliárdot, eltérő források szerint ennek 40–50%-a muszlim – ráadásul az ilyen családokban a gyerekszám itt is magasabb, ami továbbí eltolódást hoz a jövőben a vallási arányokat illetően. A szubszaharai régióban az iszlám

⁵ Békés Márton: Gerillaháború – A fegyveres felkelés elmélete és gyakorlata. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Budapest, 2017, 313.

mérsékeltőbb irányzatai jellemzőek, sőt gyakori a helyi hagyományok, kultuszok beépülése az itt domináló két nagy világvallás (kereszténység és iszlám) hívei között.

A napjainkban zajló globális dzsiháid eszmei gyökerei az iszlám fundamentalizmus politikai programmá válásáig vezethetők vissza, de a nyolcvanas évek Afganisztánjában, a szovjetellenes harcok idején válhatott cselekvési programmá, illetve jöttek létre azok a kapcsolatok, melyek megteremtették ennek a személyi feltételeit: ezrével érkeztek önkéntesek muzulmán országokból, hogy segítsék afgán hittestvéreik harcát. Ők a szovjet kivonulást követően a kibontakozó polgárháború idején már nemkívánatos „vendégek” lettek, és megindult kiáramlásuk: sokan hazatértek, gyakran azzal a szándékkal, hogy megdöntsék az ottani rezsimet, és egy „valóban” iszlámalapú államot hozzanak létre. Mások viszont a harcos életformát folytatva tűntek fel a világ más konfliktusos régióiban, hogy az „elnyomott” muszlimokért harcoljanak (így Boszniában, Csecsenföldön, Szudánban, Szomáliában).

A szélsőséges vallási motiváltságú – vagy a vallást igazolásul felhasználó – villongások, erőszakos cselekmények persze nem ismeretlenek Afrikában sem, de a kilencvenes évek hozott ebben döntő változást: a „győzelemtől” fellelkesült afganisztáni veteránok visszatérése mellett fontos tényezőnek bizonyult 1991 decemberében az Iszlám Üdvfront választási győzelme Algériában, mely kiváltotta a köztársaság felett védnökséget vállaló hadsereg közbelépését: a puccsal meggátolták egy iszlamista állam létrehozását, viszont véres polgárháború vette kezdetét a párt katonai szárnya, a Fegyveres Iszlám Csoport⁶ által. A biztonsági erők csapásai és az amnesztia lehetősége nyomán a radikálisok többsége kivált a harcból, a keményvonalas kisebbség azonban folytatni akarta, és új szervezetet alapított 1998-ban *Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat* (GSPC) néven. A csoport hamarosan az al-Kaida itteni szövetségese lett, minek nyomán kiterjesztette aktivitását a régió több államára, majd 2007 januárjától már mint az Iszlám Magrebi al-Kaida (*Al-Qaeda in the Islamic Maghreb* – AQIM) lett ismert. A belső ellentétek (a vezetést az algériaiak kisajátították, ugyanakkor a fekete bőrű hittársaikat lekezeltek) és stratégiai okok (a dzsiháid kiterjesztése további afrikai területekre) miatt kivált 2011-ben egy jelentősebb csoportosulás (*Mouvement pour l'unicité et le jihad en Afrique de l'Ouest* – MUJAO), mely az *Anszár ad-Dín* nevű helyi iszlamista csoporttal fontos szerepet játszott a lázadók kezdeti sikereiben Maliban. Viszont türelmetlen módon vezették be az iszlám jogrendet, ami ellenük fordította a tuaregeket, és kiszorításukhoz vezetett.⁷

Nigériában a Nyugat-ellenes egyetemistákból 2002-ben alakult *Boko Haram* vett radikális fordulatot, mikor Abubakar Shekau⁸ fegyveres harcba kezdett 2009-ben a keresztény déli dominancia ellen. Sikereik nyomán hamarosan az országhatáron is átcsaptak, így különösen aktívak lettek osztagai a Csád-tó körzetében. 2015 márciusában a szervezet hűségeskütt tett az Iszlám Államnak, de 2016 augusztusában már a két fél szakításáról lehetett hallani, mivel az önjelölt „kalifátus” el akarta mozdítani Shekaut a vezetésből.

Fontos gócpont még Szomália, ahol az államrend 1991-es összeomlása óta számos milícia bukkant fel, közülük az Iszlám Bíróságok Uniójából alakult *Harakat as-Sabáb al-Mudzsahedin* agresszivitása és eredményessége nyomán emelkedett ki. 2009-ben az al-Kaida hálózatához csatlakozott, és bár alapítója, Ahmed Abdi Godane egy amerikai dróntámadásban életét veszítette, az as-Sabáb az őt követő Abu-Ubaida alatt sem veszett lendületéből.

⁶ Groupe Islamique Armée (GIA).

⁷ Besenyő (2013): i. m.

⁸ A nigériai Boko Haram terrorszervezet vezére, akinek számtalanszor keltették már a halálhíret.

Az említettekén kívül számos kisebb-nagyobb csoport tevékenykedik még az Egyenlítőől északra, ezek pedig igyekeznek egymáson is túltenni akcióik merészségével, ugyanakkor nehezen követhető átalakulásuk: egyesülések, kiválások, átnevezések, vezércserék követik egymást, továbbá éles választóvonal húzódik az eltérő globális stratégiát követő al-Kaidának és az Iszlám Államnak elköteleződő szerveződések között.

A dzsihadista szervezetek sikereit nagyban elősegíti egyrészt a Száhel-övezet⁹ és a szubszaharai régió államainak belső megosztottsága és strukturális gyengesége, másrészt pedig a gyakran vitatott nyomvonalú, mesterséges határok nehéz ellenőrizhetősége, „légiessége”. Előbbi körülmény lehetővé teszi, hogy helyi konfliktusokat aknázzanak ki és fordítsanak javukra, ezáltal területeket vonva ki a kormányok ellenőrzése alól, a határok átjárhatósága pedig a radikálisok mozgásszabadságát, taktikai rugalmasságát és – a csempésztevékenységekkel (emberek, kábítószer, fegyverek) – bevételek szerzését segíti elő. A legfőbb veszély ezért az, hogy ezek a szélsőséges alakulatok tartósan be tudnak rendezkedni, mindinkább kiterjesztve művelési területüket aláássák a helyi kormányok hatalmát, és egy összefüggő anarchikus zónát hoznak létre, ahol az AQIM, a Boko Haram és az as-Sabáb szabadon érintkezhet egymással. A kölcsönös segítségnyújtáson túl ez lehetővé tenné, hogy újabb terrorista kiképzőtáborokat hozzanak létre, illetve az akciók után menedékként („safe haven”) használhassák a területet, melyet természetesen a *saría* elvei szerint igazgatnának.

Az alábbi jellemzők kapcsolhatóak a dzsihadista csoportok konfliktusaihoz:

Van politikai cél és van ideológia: ez a politikai cselekvésprogrammá léptetett iszlám fundamentalizmus, mely a szekuláris nyugati mintájú állam helyett egy, az egész társadalmat az iszlám sajátos értelmezése szerint átfogó, *saría*alapú rendet akar.

Egy globális harc és hálózat része: mindezt a célt, az államhatárokat semmibe véve egy világméretű harc részeként fogják fel, egy globális stratégiát követő magiszervezet (al-Kaida vagy Iszlám Állam) hálózatának helyi szervezeteként, annak önként felelősködve.

Karizmatikus vezető, de halála esetén pótolható: jól felkészült első és második vonalbeli harcosok és ideológusok háttérben maradva vagy a nyilvánosság elé lépve tudnak az alapítók helyére kerülni. Gyakran kegyetlenebbek és céltudatosabbak is elődeiknél. A folyamatosságot amúgy se a vezető személye, hanem az eszme és a szervezet jelenti.

A kormányzat, a biztonsági erők és civilek ellen egyaránt irányul: a hatalom aláássása, a rendfenntartó erők gyengítése és demoralizálása, a lakosság terrorizálása egyazon stratégia részei, mellyel olyan feltételeket teremthetnek, hogy egy-egy területet képesek legyenek akár tartósan is ellenőrzésük alá vonni.

Részleges népi támogatás igénye: igénylik a lakosság részéről az elfogadást és alávetést, ezzel is csökkentve a kontroll fenntartásának költségeit. A helyi társadalmakba való beágyazódást segíti a harcosok házasodása odavalósi asszonyokkal.

Bűnözői tevékenység finanszírozza: a bűncselekmények nem öncélúak, hanem egyrészt a fennálló rend aláadását, másrészt a szervezet közvetlen céljait (emberrablásokkal és kereskedelem megadóztatásával pénzszerzés, fegyverkereskedelem) szolgálják.

Tapasztalt helyi és külföldi harcosok: előbbieknél felhasználják helyismeretüket és helybeli harci tapasztalataikat, utóbbiaknál pedig a más hadszíntereken szerzett ismereteket. Egyszermind új harceszközöket és harceljárásokat honosítanak meg.

Területszerzésre törekszik: a szalafista csoportok igyekeznek megkapaszkodni és tartósan berendezkedni egyes területekre, a helyi viszályokat kihasználva. Itt bevezetik a saját

⁹ Mauritánia, Mali, Niger, Burkina Faso, Csád alkotta szubregió, de Szenegált és Szudánt is gyakran ideszámítják.

igazgatásukat és a *sariarendszert*, ugyanakkor biztonságos bázist teremtenek akcióikhoz és akár bizonyos termelőkapacitások (például rögtönzött robbanószerkezetek gyártásának) kiépítéséhez.

Nem tárgyalóképes: az ilyen szervezet ideológiája és globális hálózatba való beágyazottsága (valamint súlyos bűncselekményei) miatt nem lefegyverezhető, megbékíthető vagy bevonható tárgyalásos rendezésbe, demokratikus úton való megmérettetésre.

Összességében a fenyegetés nemcsak területi kiterjedése és állandósulása miatt különösen veszedelmes Európa „szomszédságában”, hanem mert újszerű eljárásokat meghonosítva az afrikai összetűzéseket is jelentősen súlyosbíthatják – miközben a helyi fegyveres erők és kormányzatok felkészületlenek kezelésükre. Az ellenük való küzdelem egyik nehézségét a nehezen feltérképezhető, hálózatszerű szerveződés jelenti. Nem vagy nehezen beazonosíthatóak a kulcsszereplők (pénzemberek, szállítók, bombakészítők) és kapcsolataik; ez nagyon idő- és erőforrás-igényes feladat, aminek híján vannak az afrikai kormányok.

Harceljárásaikban és harceszközeikben is több újdonságot hoztak ezek a szervezetek, melyek ráadásul most, az Iszlám Állam iraki–szíriai magszervezetének összeomlásával annak szétáramló tapasztalt harcosait és szakembereit felszippanthatják. A csoportok már számot adtak sokoldalúságukról, rugalmasságukról és kezdeményezőkérségükről a klasszikus értelemben vett hibrid hadviselés képességével (konvencionális és aszimmetrikus harc elegyítése szervezett bűnözői és terrorista módszerekkel).¹⁰ Vagyis felvállalnak olykor nyílt összecsapásokat a biztonsági erőkkel, ha számukra kedvezőnek ítélik meg ehhez a feltételeket, de a lesállítások és rajtaütések, bombamerényletek alkalmazása és az emberrablások is mind elemi részei taktikájuknak. Így különösen hatékonyak a rögtönzött robbanószerkezetek (IED-k) változatos típusainak használatában; az öngyilkos merénylet kiterjedt alkalmazása azonban mindenképp új jelenség (Nigériában például döntően nőket és kiskorúakat vetnek be erre a célra¹¹).

A kereskedelemben szabadon beszerezhető drónok és quadkopterek is újabb lehetőségeket nyitottak: megfigyelésre, bombázásra vagy „öngyilkos módon” ezek is bevethetőek földi célpontok ellen – erre már kiterjedt tapasztalatok állnak rendelkezésre az Iszlám Államtól.

Nem elhanyagolható veszély szintén a sebezhetőség és a várható erős médiavisszhang miatt a tengerészeti fenyegetés: ennek célpontjai lehetnek haditengerészeti egységek, kereskedelmi szállítóhajók és tankerek, kompok és utasszállító hajók, kikötői létesítmények (például vegyianyag-raktárak), csatornák és tengerszorosok, valamint tengeri létesítmények (például olajfűró tornyok). Az al-Kaida komoly érdeklődést mutatott ilyen akciók iránt, és tanulmányozta a Srí Lanka-i Tamil Tigrisek tengeri műveleteit (öngyilkos motorcsónakok és búvárkommandók alkalmazása). A szómáliai kalózkodás visszaszorításával ma a Guineai-öböl a világ legveszélyesebb térsége a támadások szempontjából.

Valós veszély a terrorista szervezetek törekvése tömegpusztító fegyverek beszerzésére vagy létrehozására: Nigériában megfigyelték, hogy a Boko Haram az iskolák elleni támadásokkor nagy figyelmet szentel a kémialaborok berendezéseinek, ami vegyifegyver-ambíciókra utal.

¹⁰ Besenyő János: Low-cost attacks, unnoticeable plots? Overview on the economical character of current terrorism. Strategic Impact 62/2017, Issue No. 1., 83–100. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=531307> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 28.)

¹¹ Robyn Kriel: Boko Haram favors women, children as suicide bombers, study reveals. <http://edition.cnn.com/2017/08/10/africa/boko-haram-women-children-suicide-bombers/index.html> (Letöltés időpontja: 2017. 10. 28.)

Fontos megemlíteni az Iszlám Állam által magas szintre fejlesztett kiberterrorizmus és -propaganda nyújtotta lehetőségeket, amelyek kivédése nagyon összetett és nehéz feladat.

A hagyományos hadviselés terén is képesek még meglepetést okozni: 2017. október 4-én egy leszállás során Nigerben, Mali határánál életét veszítette az amerikai különleges erők négy tagja, két „zöldsapkás” pedig megsebesült, ugyanekkor több nigeri katona elesett, míg a többiek elmenekültek. Ez egyben hatásos belépője volt egy addig kevésbé ismert Iszlám Állam-kötődésű csoportosulásnak: az *Islamic State in the Greater Saharát* valószínűsítik elkövetőként, amit Abu-Valíd asz-Szahrávi vezet.¹² Komoly hullámokat kavart az amerikai közéletben az esemény kommunikálása, de megmutatta azt is, hogy mennyire nehéz is felmérni az ellenséges csoportok valós képességeit, a helyi erők alkalmazhatóságát és a civil vezetők megbízhatóságát.

Végeredményben elmondható: az összehangolatlan külhatalmi erőfeszítések és versengés, a nemzetközi fellépés nehézségei és a helyi erők korlátozott képességei miatt még mindig bőven van szabad tere a dzsihadista fegyvereseknek, hogy további akciókat hajtsanak végre, sőt, beágyazódva a helyi közösségekbe, tartós jelenséggé tegyék ittlétüket, harcukat pedig tovább folytathassák, sőt kiterjesszék: ma már Burkina Faso, Niger, Csád, Kamerun, a Közép-afrikai Köztársaság és Kenya is célpontja lett támadásaiknak. A tartós rendezés, egy kívánatos békés végállapot elérése csak úgy lehetséges, ha sikerül az erőfeszítéseket összefogva a szélsőségeket elvágni a lakosság támogatásától és forrásaitól. Így sebezhetővé válva a sivatag önmagában már nem menedék, hanem üres pusztaság lesz csupán számukra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Békés Márton: *Gerillaháború – A fegyveres felkelés elmélete és gyakorlata*. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Budapest, 2017.
- Besenyő János: *Az Európai Unió kiképző művelete Maliban és a magyar szerepvállalás*. Honvédségi Szemle, 2013/5. <https://honvedelem.hu/kiadvany/40386>
- Besenyő János: *Low-cost attacks, unnoticable plots? Overview on the economical character of current terrorism*. Strategic Impact 62/2017, Issue No. 1. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=531307>
- Gettleman, Jeffrey: *Africa's Forever Wars – Why the continent's conflicts never end*. <http://foreignpolicy.com/2010/02/11/africas-forever-wars>
- Kriel, Robyn: *Boko Haram favors women, children as suicide bombers, study reveals*. <https://edition.cnn.com/2017/08/10/africa/boko-haram-women-children-suicide-bombers/index.html>
- Szenes Zoltán: *A katonai biztonság reneszánsza*. Honvédségi Szemle, 2017/2. <https://honvedelem.hu/kiadvany/62253>
- https://cdn.static-economist.com/sites/default/files/images/print-edition/20160820_MAM944.png

¹² A térségben jelentős és igen aktív, az al-Kaidához köthető al-Murábitún iszlamista csoport egyik vezetője volt, de 2015 májusában kilépett, saját frakciót alapított, és az Iszlám Államnak tett hűségeskü.